

УДК 636.2.084:636.087.7

Г.М. СЕДІЛО, доктор с.-г. наук, член-кореспондент НААН

Я.С. ВОВК, Н.М. ФЕДАК, кандидати біологічних наук

І.В. ДУШАРА, М.І. ПОЛУЛІХ, наукові співробітники

В.І. ЗІНКЕВИЧ, кандидат сільськогосподарських наук

Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН

С.О. ВОВК, доктор біологічних наук

Львівський національний аграрний університет

ПРОДУКТИВНА ДІЯ НОВОЇ БІЛКОВО-ВІТАМІННО-МІНЕРАЛЬНОЇ ДОБАВКИ У ГОДІВЛІ РЕМОНТНИХ ТЕЛИЦЬ

Представлено результати вивчення впливу експериментальної БВМД та стандартного преміксу П 63-1-89 на інтенсивність обмінних процесів в організмі ремонтних телиць та енергію їх росту. На фоні нової БВМД у тварин встановлено вищий рівень метаболітів рубцевого травлення, морфофункціональних показників крові та середньодобових приростів живої маси тіла.

Ключові слова: ремонтні телиці, БВМД, рубець, кров, прирости.

Повноцінна годівля ремонтних телиць поряд із селекцією та утриманням слугує важливою запорукою вирощування високопродуктивних корів [1, 2]. Важливе місце в системі живлення займає протеїн та біологічно активні речовини (БАР), такі як макро- і мікроелементи, вітаміни тощо [3, 4]. Балансування раціонів худоби за цими параметрами у цілому і ремонтного молодняку зокрема вирішується за рахунок різних видів кормових добавок, до яких належать білково-вітамінно-мінеральні добавки (БВМД) [5, 6]. Їх протеїнова частка може бути представлена компонентами як

© Седіло Г.М., Вовк Я.С., Федак Н.М., Душара І.В.,

Полуліх М.І., Зінкевич В.І., Вовк С.О., 2011

Передгірне та гірське землеробство і тваринництво. 2011. Вип. 53. Ч. II.

тваринного (м'ясне, м'ясо-кісткове, кісткове борошно), так і рослинного (боби кормові, соняшник, соя, горох та ін.) походження, а також продуктами їх переробки (макухи, шроти, зокрема соняшникові і соєві). Останні за використання в годівлі тварин у господарствах деяких зон (Полісся, Передкарпаття, Карпати) характеризуються високою собівартістю в зв'язку із транспортними витратами, що в кінцевому підсумку позначається на рентабельності тваринницьких галузей. Вирішувати проблему забезпечення протеїном рослинного походження можна за рахунок вирощування кормових культур, характерних для тих чи інших ґрунтово-кліматичних умов зони, і зокрема Передкарпаття: бобів кормових, гороху, ріпаку тощо. При розробці кормових добавок слід також враховувати біогеохімічну особливість регіону [7]. Виходячи із сказаного, метою досліджень була розробка нового рецепта БВМД для ремонтних телиць віком 13–18 міс. в умовах Передкарпаття на основі високобілкових компонентів місцевого виробництва та дефіцитних у зоні БАР.

Дослід проведено в ТзОВ “Літинське” Дрогобицького району Львівської області на 2 групах ремонтних телиць симентальської породи 13-місячного віку, по 8 голів у кожній, середньою живою масою 311 кг.

1. Схема науково-виробничого досліджу

Групи	Кількість тварин	Умови годівлі
I	8	ОР + комбікорм зі стандартним преміксом П 63-1-89
II	8	ОР + комбікорм з експериментальним варіантом БВМД

Примітка: ОР – силос із різнотрав'я, сіно з різнотрав'я, меляса.

Годівлю тварин проводили згідно з рекомендованими нормами для зимово-стійлового утримання, розрахованими на одержання середньодобових приростів живої маси 550–600 г [2]. Комбікорм, який згодовували телицям I (контрольної) групи, містив дерть ячменю, пшениці, вівса, жита, макуху соняшникову, солі макро- і мікроелементів і стандартний премікс П 63-1-89. Телицям II (дослідної) групи до складу комбікорму включали 25 % БВМД (на заміну соняшникової макухи), виготовленої на основі проєкструдованих бобів кормових і нетоварного зерна ріпаку, дерті жита, пшениці, вівса, ячменю, дефіцитних для зони макро- і мікроелементів та жиророзчинного вітаміну (D). Додатково тварини

дослідної групи споживали гумат натрію з розрахунку 20 мг/кг живої маси.

У результаті досліджень встановлено, що згодовування ремонтним телицям у зимово-стійливий період утримання комбікорму зі стандартним преміксом П 63-1-89 не забезпечує оптимального рівня мінерального і вітамінного живлення. Так, у раціоні тварин контрольної групи відзначено нестачу фосфору (27,9 %), сірки (61,9 %), цинку (16,1 %), кобальту (6,0 %), міді (24,6 %), йоду (10,5 %), вітаміну D (4,5%). Дефіцит перерахованих зольних елементів та вітамінів в умовах кормової бази західної біогеохімічної зони спостерігали й інші автори [7, 8]. Раціон тварин дослідної групи за цими важливими параметрами живлення було збалансовано за рахунок експериментальної БВМД.

Перераховані вище БАР відіграють важливу роль в обмінних процесах як у цілому організмі, так і рубці зокрема [6, 9]. Це в кінцевому підсумку по-різному позначилося на інтенсивності метаболічних процесів у рубцевому середовищі (табл. 2) і крові (табл. 3) тварин обох груп.

2. Показники вмісту рубця піддослідних телиць ($M \pm m$, $n = 3$)

Показники	Групи тварин	
	I	II
Азот, мг%:		
білковий	$26,13 \pm 2,84$	$43,87 \pm 1,68^{**}$
аміачний	$6,16 \pm 0,42$	$4,99 \pm 0,12$
Загальна кислотність, Мекв/100 мл	$9,03 \pm 0,12$	$9,33 \pm 0,07$
Фосфор, мг%:		
РНК	$4,99 \pm 0,19$	$5,69 \pm 0,08^*$
ДНК	$3,22 \pm 0,06$	$3,57 \pm 0,12$
загальний кислоторозчинний	$29,4 \pm 0,24$	$31,13 \pm 0,52^*$
Загальна кількість інфузорій, тис./мл	$251,67 \pm 4,41$	$271,66 \pm 1,67^*$
Сира біомаса бактерій, мг/100 мл	$964,0 \pm 9,3$	$1000,0 \pm 6,2^*$
Ферментативна активність мікроорганізмів		
аміلولітична, ум. аміلولіт. од.	$1,31 \pm 0,12$	$1,74 \pm 0,07^*$
протеолітична, Мекв. тироз. в 100 мл/хв	$0,22 \pm 0,017$	$0,20 \pm 0,014$
целюлозолітична, %	$14,54 \pm 0,55$	$19,43 \pm 1,21^*$

Примітка: в цій і наступних таблицях $^{**} P < 0,01$, $^* P < 0,05$.

Так, у середовищі рубця тварин, які споживали комбікорм з новою БВМД, встановлено вірогідне збільшення чисельності інфузорій та сирої біомаси бактерій. Паралельно із цим зросла амілолітична та целюлозолітична активність мікроорганізмів, наслідком чого є підвищення концентрації ЛЖК. Виходячи із цього, можна стверджувати про позитивний вплив оптимальної кількості ряду перерахованих вище чинників живлення, зокрема фосфору і сірки, на перетравність целюлози кормів [9, 10]. Щодо активності амілаз, то поряд із забезпеченням мікрофлори мінеральними компонентами позитивний вплив спричинила і екструзія зернобобових компонентів БВМД (утворення декстринів) [11]. Активність протеаз у дослідній групі знаходилася на рівні контрольної, що можна розцінювати як позитивне явище, оскільки інтенсивний розпад протеїну відбувається не у рубці, а в тонкому відділі кишечника.

Як відомо, для більшості мікроорганізмів (80 %) аміак є єдиним джерелом азоту у процесах росту і розмноження. У нашому випадку за оптимальної кількості БАР у раціоні дослідних тварин бактерії інтенсивно утилізують аміачний азот (відзначено низьку його концентрацію), що позитивно позначається на їх чисельності і функціональній активності, а звідси і на рівні синтетичних процесів. Підтвердженням сказаного є висока концентрація білкового азоту і фосфору РНК. Підвищений вміст загального кислоторозчинного фосфору вказує на оптимальний перебіг енергетичних процесів, а отже, накопичення макроергів, потрібних для життєдіяльності мікроорганізмів (мікрофлори, мікрофауни) [11].

В організмі тварин дослідної групи посилюються окисно-відновні процеси, на що вказує вірогідно вища активність таких гематологічних показників, як каталаза, і тенденція до зростання кількості еритроцитів та гемоглобіну.

3. Фізіолого-біохімічні показники крові телиць ($M \pm m$, $n = 3$)

Показники	Групи тварин	
	контрольна	дослідна
Еритроцити, млн/мм ³	6,57 ± 0,1	6,89 ± 0,08
Гемоглобін, г%	9,97 ± 0,33	11,47 ± 0,15
Загальний білок сироватки, г%	7,69 ± 0,06	7,93 ± 0,12
Амінний азот, мг%	5,76 ± 0,22	6,43 ± 0,16*
Фосфор, мг%:		
РНК	5,74 ± 0,13	6,38 ± 0,11*
ДНК	3,42 ± 0,07	3,68 ± 0,15
загальний кислоторозчинний	7,94 ± 0,16	8,97 ± 0,17**

Каталаза, мкат/л	120,13 ± 2,40	128,91 ± 2,90*
------------------	---------------	----------------

Підвищений рівень цих реакцій, як правило, пов'язаний із процесами синтезу [12]. В нашому випадку на це вказує тенденція до зростання загального білка сироватки крові, амінного азоту, а також вірогідна – фосфору РНК та загального кислоторозчинного (поліпшення аеробного окиснення). Поряд із цим за результатами багатьох експериментів [12] встановлено позитивний вплив гумату натрію на метаболічні процеси в організмі жуйних тварин, що має місце в нашому досліді.

Отримані результати в деяких ланках обміну речовин, очевидно, є наслідком дії ряду наведених вище факторів, тобто оптимуму у раціонах за рахунок експериментальної БВМД фосфору, сірки, міді, цинку, кобальту, йоду, вітаміну D, а також впливу гумату натрію, що забезпечило рекомендований рівень вітамінно-мінерального живлення ремонтних телиць.

Відзначено прямий зв'язок між фізіолого-біохімічними показниками в організмі піддослідних тварин та їх живою масою (табл. 4). Протягом облікового періоду експерименту за середньодобовими приростами тварини дослідної групи переважали контрольних на 12,8 %.

4. Жива маса і середньодобові прирости телиць ($M \pm m$, $n = 3$)

Показники	Групи тварин	
	контрольна	дослідна
Жива маса, кг		
початок періоду	310,60 ± 1,27	310,90 ± 1,24
кінець періоду	373,10 ± 1,24	381,50 ± 1,30
Загальний приріст живої маси, кг	62,50 ± 1,57	70,60 ± 1,27
Середньодобовий приріст, г	517,0 ± 13,52	583,0 ± 10,49

Висновок. Нова БВМД для ремонтних телиць віком 13–18 міс. у зимово-стійловий період утримання поліпшує рівень синтетичних та енергетичних процесів у рубці, окисно-відновних реакцій в крові у тварин дослідної групи порівняно із контрольною. Паралельно із цим дослідні телиці характеризуються вищою енергією росту ніж контрольні аналоги.

Література

1. Довідник по годівлі сільськогосподарських тварин / А. П. Богданов [та ін.] ; за ред. Г. О. Богданова. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Урожай, 1986. – 488 с.
2. Нормы и рационы кормления сельскохозяйственных животных : справ. пособие / под ред. А. П. Калашникова, Н. И. Клейменова ; [А. П. Калашников и др.]. – М. : Агропромиздат, 1985. – 352 с.
3. Комбикорма, кормовые добавки и ЗЦМ для животных (состав и применение) : справочник / [В. А. Крохина и др.] ; под ред. В. А. Крохиной. – М. : Агропромиздат, 1990. – 304 с.
4. Даньків В. Я. Вплив згодовування білково-жиро-мінеральної добавки у складі стартерних комбікормів на інтенсивність обмінних процесів в організмі телят / В. Я. Даньків // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво. – 2003. – Вип. 45. – С. 125–129.
5. Лебедев Н. И. Использование микродобавок для повышения продуктивности жвачных животных / Н. И. Лебедев. – Л. : Агропромиздат, 1990. – 96 с.
6. Рубцевий метаболізм у корів на роздої при згодовуванні білково-мінеральних добавок різної компонентно-технологічної структури / Я. С. Вовк [та ін.] // Науково-технічний бюлетень ІБТ та ДНДКІ ветпрепаратів та кормових добавок. – 2005. – Вип. 6, № 2. – С. 32–37.
7. Мікроелементози сільськогосподарських тварин / М. О. Судаков, В. І. Береза, І. Г. Погурський, В. Я. Колісник. – К. : Урожай, 1991. – 144 с.
8. Кравців Р. Й. Мікроелементарний фон кормів зони Львівського Полісся / Р. Й. Кравців, Р. В. Біленчук // Актуальні проблеми медицини, біології, ветеринарії і сільського господарства. – Львів, 1997. – Третя кн. – С. 88–89.
9. Войтович Н. Г. Синтез мікробіального білка в рубці корів при використанні в сінажно-концентратних раціонах комбікорму і преміксу нової рецептури / Н. Г. Войтович // Науковий вісник Львівської національної академії ветеринарної медицини ім. С. З. Гжицького. – 2004. – Т. 6 (№ 3), ч. 4. – С. 19–25.
10. Вплив згодовування збагачених мікроелементами комбікормів на обмінні процеси в рубці і інтенсивність росту бичків на відгодівлі / В. М. Волторнистий [та ін.] // Науково-технічний бюлетень / Інститут біології тварин, Волинський інститут агропромислового виробництва. – 2004. – Вип. 5, № 3. – С. 94–96.
11. Метаболічні процеси в організмі та продуктивність вирощуваних на м'ясо бичків з використанням у комбікормі

екструдованого гороху й параамінобензойної кислоти / Я. С. Вовк, А. І. Котляров, Б. Ф. Вридник, М. І. Полуліх // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво. – 2001. – Вип. 43, ч. II. – С. 30–34.

12. Гаврик В. К. Вплив екструдату сої на молочну продуктивність корів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук : спец. 06.02.02 “Годівля тварин і технологія кормів” / В. К. Гаврик. – Х., 2005. – 20 с.

13. Грибан В. Г. Энергетический обмен и продуктивность крупного рогатого скота при введении в рацион гумата натрия / В. Г. Грибан // Сельскохозяйственная биология. – 1990. - № 6. – С. 106–111.